

BÖLÜM 7.1

BASINÇ YARASI EPİDEMİYOLOJİ VE PATOFİZYOLOJİSİ

Meltem Güneş AKINCI ¹

Elif YALÇIN ²

GİRİŞ

Basınç yarası, tüm dünyada hastanın bakım ve tedavi süresini uzatan, mortaliteyi ve morbiditeyi artıran, tedavisi yüksek maliyet gerektiren ve hasta bakım değerlendirilmesinde de önemli bir ölçüt olarak kabul edilen bir sağlık sorunudur (1). Büyük oranda önlenabilir bir komplikasyon olan basınç yarası hastanın fiziksel sağlığını etkileyerek enfeksiyon, ağrı gibi sorunlara yol açmanın yanı sıra sosyal izolasyon, depresyon gibi psikolojik problemlere de neden olabilmektedir(2,3). Basınç yaraları, sağlık hizmetlerindeki gelişme ve yeniliklere rağmen, hala önemli bir sorun olarak görülmektedir. Basınç yaralarının olumsuz etkilerini azaltmak için, risk faktörlerinin doğru değerlendirilmesi ile olası doku hasarının erken tanılanmasının önemi büyüktür (4,5).

TARİHÇE

Antik çağlardan beri bir sağlık sorunu olan basınç yaralarıyla ilgili ilk bilgiler, M.Ö. 2200 yılına aittir. Eski Mısır mumyalarından birkaçında basınç yaralarının izlerine ve yaranın yikanıp bandajlanması gerektiği ile ilgili yazılara rast-

lanmıştır. Mezopotamya'da yaşamış olan Babil kralının kitabelerinde ilaç reçetelerine rastlanmıştır (6). İlk kez Ambroise Pare, 16. Yüzyılda basınç yaralarında hareketsizlik ve basıncın önemini vurgulamış, tedavisinde de yumuşak bir yatakta yatılmasının ve yara bakımının öneminden söz etmiştir (7). Brown-Sequard 1853 yılında, paraplejik hayvanlar üzerinde yapmış olduğu bir deneyde basınç yaralarının oluşmasında basınç ve nemin rolüne dikkati çekmiş, Paget 1873'te, benzer olarak temel nedenin basınç olduğunu ve basınç yarasını dokunun çürümesi ve dökülmesi olarak tanımlamıştır. Charcot da 1879 yılında sinir yaralanması sonrasında salgılanan nörotrofik faktörlerin doku nekrozuna neden olduğu fikrini savunmuştur. 1908 yılında Küster ve 1928 yılında ise Ascher, basınç yaralarının oluşmasında ve derinleşmesinde bakteriyel enfeksiyonun önemini vurgulamışlardır. Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında karşılaşılan çok sayıda paraplejik hastada iyi bakım sonucunda bu yaraların gelişmemesi, bu sorunun sadece paraplejik hastalarda değil, diğer hastalarda da önemli bir sorun olduğunu göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında cerrahide kaydedilen büyük atılım

¹ Uzm. Dr., Ankara Şehir Hastanesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Kliniği, meltem_aytekin@hotmail.com

² Prof. Dr., Ankara Şehir Hastanesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Kliniği, elifyalcin78@gmail.com

KAYNAKLAR

1. Coyer F, Tayyib N. Risk factors for pressure injury development in critically ill patients in the intensive care unit: a systematic review protocol. *Systematic Reviews*. 2017;6(1):1-6.
2. Karadağ A. Basınç ülserleri: değerlendirme, önleme ve tedavi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu*. 2003;7(2).
3. Chaboyer W, Bucknall T, Webster J, McInnes E, Banks M, Wallis M, Roberts S. Introducing A Care Bundle To Prevent Pressure Injury (INTACT) in at-risk patients: a protocol for a cluster randomised trial. *International Journal of Nursing Studies*. 2015; 52(11):1659-68.
4. Shahin ES, Dassen T, Halfens RJ. Incidence, prevention and treatment of pressure ulcers in intensive care patients: a longitudinal study. *International Journal of Nursing Studies*. 2009;46(4):413-21.
5. Tanrıku F, Dikmen Y. Yoğun bakım hastalarında basınç yaraları: risk faktörleri ve önlemler. *Journal of Human Rhythm*. 2017;3(4):177-182.
6. Köşlü A. Yara iyileşmesinde tarihsel gelişmeler. Erişim:[www.dermaneturk.com/yaraonline/tarihsel.doc]. 2017.
7. Salcido R, Smith AM. The prevention and management of pressure ulcers. PW. In Braddom RL. *Physical Medicine and Rehabilitation*. 1st ed. Saunders Company Eds; 1996.
8. McCarthy JG, Galiano RD, Boutros S. Current therapy in plastic surgery: 2006. Elsevier.
9. Dibbell CDG. Use of a long island flap to bring sensation to the sacral area in young paraplegics: case report. *Plastic and Reconstructive Surgery*. 1974;54(2):220-223.
10. Çizmeçi O, Emekli U. Bası yaraları. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*. 1999;45(4).
11. National Pressure Ulcer Advisory Panel (NPUAP). New 2014 prevention and treatment of pressure ulcers: clinical practice guideline. Available from <http://www.npuap.org/resources/educationaland-clinical-resources/prevention-and-treatment-of-pressure-ulcers-clinical-practice-guideline>. Accessed at 12.04.2017.
12. Joyce P, Moore ZE, Christie J. Organisation of health services for preventing and treating pressure ulcers. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. 2018:12.
13. Haesler E. National pressure ulcer advisory panel, european pressure ulcer advisory panel and pan pacific pressure injury alliance. *Prevention and Treatment of Pressure Ulcers: Quick Reference Guide*. 2014:14-32.
14. Kurt N. Akut ve kronik yara bakımı. *Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul*:2003:p.34-35.
15. Altunel CT, SP, K. Dekübit ve bası ülserleri. Akgül A, editör. *Gerontolojik/65+ Deri ve Sorunları*. 1. Baskı;2019.p.87-94.
16. Baydar M, Peker Ö. Epidemiology of pressure ulcer. *Türkiye Klinikleri J Int Med Sci*, 2007;3,1-5.
17. Doku Hasarı ve 1. Evre Basınç Ülserlerinin Bakımına İlişkin Uygulamalarının Belirlenmesi. yüksek lisans tezi]. *Ankara, Türkiye*:2008; Hemşirelik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.
18. Berlowitz D, Berman RS, Cochran A. Epidemiology, pathogenesis, and risk assessment of pressure-induced skin and soft tissue injury. UpToDate. 2019. <https://www.uptodate.com/contents/epidemiology-pathogenesis-and-risk-assessment-of-pressure-induced-skin-and-soft-tissue-injury>.
19. Bora Ö. Bası yarası olan hastaların yönetimi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*.2014;23(3), 492-505.
20. Vanderwee K, Clark M, Dealey C, Gunningberg L, Defloor T. Pressure ulcer prevalence in Europe: a pilot study. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*. 2007; 13(2), 227-235.
21. Posnett J, Gottrup F, Lundgren H, Saal G. The resource impact of wounds on health-care providers in Europe. *Journal of Wound Care*. 2009;18(4),154-154.
22. Shiferaw WS, Aynalem YA, Akalu TY. Prevalence of pressure ulcers among hospitalized adult patients in Ethiopia: a systematic review and meta-analysis. *BMC dermatology*. 2020;20(1), 1-10.
23. Boulanger C. Prevalence, associated factors and outcomes of pressure injuries in adult intensive care unit patients: the DecubiCUs study. *Intensive Care Medicine*. 2021; 47(2):160-169.
24. Chen G, Lin L, Yan-Lin Y, Loretta CYF, Han L. The prevalence and incidence of community-acquired pressure injury: A protocol for systematic review and meta-analysis. *Medicine(Baltimore)*. 2020;99(48).
25. Hajhosseini B, Longaker MT, Gurtner GC. Pressure injury. *Annals of Surgery*.2020;271(4), 671-679.
26. Hatice T, Özden D, Çetin PG. Yatağa bağımlı hastalarda basınç yarası gelişme riski ve hemşirelerin bu hastalara uyguladıkları önleyici bakım. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*.2006;8(1), 35-45.
27. Inan DG, Öztunç G. Pressure ulcer prevalence in Turkey: a sample from a university hospital. *Journal of Wound Ostomy & Continence Nursing*.2012;39(4), 409- 413.
28. Efteli Ü. A prospective, descriptive study of risk factors related to pressure ulcer development among patients in intensive care units. *Ostomy/wound management*.2013;59(7), 22-27.
29. Leblebici B, Turhan N, Adam M, Akman MN. Clinical and epidemiologic evaluation of pressure ulcers in patients at a university hospital in Turkey. *Journal of Wound Ostomy & Continence Nursing*. 2007;34(4), 407-411.
30. Hug E, Ünal H, Karamehmetoğlu S, Tüzün S, Gürgeze M, Tüzün F. Bir eğitim hastanesinde bası yarası prevalansı ve bası yarası gelişiminde etkili risk faktörleri. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*. 2001;47(6), 1-10.
31. Kaşıkçı M, Aksoy M, Ay E. Investigation of the prevalence of pressure ulcers and patient-related risk factors in hospitals in the province of Erzurum: A cross-sectional study. *J Tissue Viability*. 2018 Aug;27(3):135-140. doi: 10.1016/j.jtv.2018.05.001. Epub 2018 May 16. PMID: 29776817.
32. Gencer ZE, Özkan Ö. Basınç Ülserleri Sürveyans Raporu/Pressure Ulcers Surveillance Report. *Türk Yoğun Bakım Dergisi*. 2015;13(1),26.

33. Soyer Ö, Özbayır T. 3S Ameliyathane Basınç Yarası Risk Tanılama Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi. 2018;13(1),46-64.
34. Şenay G. Cerrahi girişim uygulanan hastalarda basınç ülseri gelişiminin önlenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2014;1(3) 54-61.
35. Arnold-Long M, Ayer M, Borchert K. Medical device-related pressure injuries in long-term acute care hospital setting. Journal of Wound, Ostomy and Continence Nursing. 2017;44(4),325-330.
36. Kayser SA, Van Gilder CA, Ayello EA, Lachenbruch C. Prevalence and analysis of medical device-related pressure injuries: results from the international pressure ulcer prevalence survey. Advances in Skin & Wound Care. 2018;31(6),276.
37. Hanonu S, Karadag A. (2016). A prospective, descriptive study to determine the rate and characteristics of and risk factors for the development of medical device- related pressure ulcers in intensive care units. Ostomy/wound management. 2016;62(2),12-22.
38. Ham HW, Schoonhoven LL, Schuurmans MMJ, Leenen LLP. Pressure ulcer development in trauma patients with suspected spinal injury; the influence of risk factors present in the Emergency Department. International emergency nursing. 2017; 30,13-19.
39. Bardak AN, Erhan B, Gunduz B, Seyyah O, Borici SH. Prevalance and risk factors of pressure ulcers in spinal cord injured patients/Omurilik yaralanmalı hastalarda bası yarası sıklığı ve risk faktorlerinin değerlendirilmesi. Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation. 2010;26-30.
40. Gamston J. Pressure induced skin and soft tissue injury in the emergency department. Emergency Medicine Journal. 2019;36(10),631-634.
41. Gencer ZE, Ünal E, Özkan Ö. (2019). Basınç ülserleri tedavi maliyetleri etkililik analizi; konvansiyonel ve modern yara bakım tedavi maliyetlerinin karşılaştırılması. Akdeniz Tıp Dergisi. 2019;5(2),201-208.
42. Landis EM. Micro-injection studies of capillary blood pressure in human skin. Heart;1930.15.p.209-228.
43. SR C. Pressure sores. In: IGJ ed, Rehabilitation Medicine Toronto: the C.V. Mosby Company;1988.p.167-183.
44. Ryan TJ, Thoolen M, Yang YH. The effect of mechanical forces (vibration or external compression) on the dermal water content of the upper dermis and epidermis, assessed by high frequency ultrasound. Journal of Tissue Viability. 2001;11(3):97-101.
45. Akın S, MA K. Bası yaraları. İç Hastalıkları Dergisi. 2011;18(2):83-90.
46. Şahin S, Akçiçek F. Yaşlı hastada bası yaraları önleme, tanı ve tedavisi. Akademik Geriatri Dergisi. 2009;1308-5115.
47. Bozbaş GT, Gürer G. Bası Yaralarında Güncel Tedavi Yaklaşımları. Sakarya Tıp Dergisi. 2011;1(4):118-125.
48. Çiftkaya PÖ. Bası Yarası. Beyazova M, Kutsal YG, editor. Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri;2016. p.1533-1543.
49. Aslan A. Hemşirelerin Basınç Yarasını Önlemeye Yönelik Tutumlarının ve Klinik Uygulamalarının Belirlenmesi. Ege Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. 2014.
50. Kelebek Girgin N, İşçimen R, Hotaman L, Kaymak S, Kutlay O. Erişkin yoğun bakım ünitesinde tedavi edilen olgularda bası yarası insidansı ve risk faktörleri. Anestezi Dergisi. 2007;15(4):253-259.
51. Donovan WH, Garber S, Krouskop T, Rodriguez G, Shenaq S. Pressure ulcers. In: JA, eds. Delisa Rehabilitation medicine. Principles and practice. 2nd ed.; 1993. p. 716- 732.
52. Uzun O, Tan M. A prospective, descriptive pressure ulcer risk factor and prevalence study at a university hospital in Turkey. Ostomy Wound Management. 2007;53(2):44.
53. Lyder CH. Pressure ulcer prevention and management. Jama.2003;289(2):223- 226.
54. Chester H, Ho KB. Basınç ülserleri. Frontera WR, editor. Delisa Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon İlkele ve Uygulamalar. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri;2014.p.1393- 1411.
55. İnözü E, Özakpınar HR, Durgun M, Eryılmaz AT, Selçuk CT, Telliöglü AT. Geriatrik hastalarda bası yaralarına yaklaşım. Dicle Tıp Dergisi. 2012;39(3):408-412.
56. Russell L. Malnutrition and pressure ulcers: nutritional assessment tools. British Journal of Nursing.2000;9(4):194-204.
57. Katran HB. Bir cerrahi yoğun bakım ünitesinde bası yarası görülme sıklığı ve bası yarası gelişimini etkileyen risk faktörlerinin irdelenmesi. JAREN/Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi.2008;1(1):8-14.
58. Takeda T, Izawa Y, Makita T, Nakamura N. Effects of malnutrition on development of experimental pressure sores. The Journal of Dermatology.1992;19(10):602-609.
59. Bakanoğlu E, Şendir M. Braden ölçeği ile basınç yarası riski belirlenen hastalarda risk faktörleri ile basınç yarası arasındaki ilişkinin incelenmesi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul-2010.
60. Maklebust J. Pressure ulcers: etiology and prevention. The Nursing clinics of North America. 1987;22(2):359-377.
61. Mancoll JS, PL. Pressure sores. In: BR Aslon SJ, Thorne CNM, eds. Grabb and Smith's Plastic Surgery. Philadelphia: 1997.p.1083-1097.
62. Suriadi Sanada H, Sugama J, Kitagawa A, Thigpen B, Kinoshita S, Murayama S. Risk factors in the development of pressure ulcers in an intensive care unit in Pontianak, Indonesia. International Wound Journal. 2007;4(3):208-215.
63. Yıldırım S, Yöntem SÇ, Sarı HY, Kaplan T, Bektaş M. Buçh Pediatrik Bası Yarası Risk Tanılama Aracının Geliştirilmesi. Sağlık Akademisyenleri Dergisi,2014;1(1):57- 66.
64. International Review. Pressure ulcer prevention: pressure, shear, friction and microclimate in context. A consensus document. 2010. London: Wounds International.
65. Berker E. Dekübitüs Ülserleri (Bası Yaraları). Prof. Dr. Fuat Diniz, Ketenci DDA, editor. Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi;2000. p. 219-225.